

TILLARNI O'RGANISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING AHAMIYATI

Mulaydinov Farxod

Qo'qon universiteti, Akademik ishlar departamenti boshlig'i

Po'latova Ruxshonaxon

Qo'qon universiteti, Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi talabasi

MAQOLA HAQIDA

ANNOTATSIYA

Qabul qilindi: 24-iyun 2024-yil

Tasdiqlandi: 26-iyun 2024-yil

Jurnal soni: 11

Maqola raqami: 32

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v11i11.970>

KALIT SO'ZLAR/ Ключевые слова/
keywords

raqamli texnologiyalar, tillarni o'rganish, til o'rgatish platformalari, Virtual haqiqat (Vr), sun'iy intellekt, raqamli adabiyotlar, kengaytirilgan haqiqat, immersiv va interaktiv o'rganish.

Ushbu maqolada hozirgi kundagi dolzarb va muhim omillardan bo'lgan raqamli texnologiyalarni xorijiy tilni o'rganishdagi ahamiyati haqida ma'lumot berilgan. Shu bilan birgalikda raqamli savodxonlik, texnologiyaga kirish va raqamli vositalarga haddan tashqari ishonish kabi muammolarni hal qilish kerakligi, raqamli tillarni o'rganish kelajagi sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar va immersiv texnologiyalardagi davom etayotgan yutuqlar bilan istiqbolli ko'rinishi va bu yanada bog'langan va ko'p tili dunyoga yo'l ochishi haqida fikr yuritilib boriladi.

Kirish: Globallashtirib borayotgan dunyoda bir nechta tillarda muloqot qilish qobiliyati muhim mahoratga aylandi. Raqamli texnologiyalarning paydo bo'lishi hayotimizning ko'p jabhalarida, jumladan, yangi tillarni o'rganishda inqilob qildi. Bugungi kunda ta'lim tizimini yanada yuksaltirish, tillarni mukammal o'rganishni targ'ib qilish hamda bu yunalishda raqamli texnologiyalardan to'g'ri foydalanish hozirgi kunning ommabop mavzularidan desak mubolaga bo'lmaydi. Rivojlanib kelayotgan yosh avlodning raqamli texnologiyalar bilan birgalikda chet tillarini o'rganish foizlarini oshirish ham porloq kelajakning yaratilishidir. Kundan-kunga zamonaviylashib borayotgan O'zbekistonda texnologiyalarni va ta'limni yuksaltirish shuningdek an'anaviy ta'limni o'zgartirish bilan birgalikda unga o'zgacha yangiliklar qo'shib, ta'lim sifatini oshirish hamda masofaviy ta'limning ko'rilmagani qirralarini ochish biz yoshlarning qo'lida ekan bunga bor kuchimiz va bilmimiz bilan harakat qilmog'imiz lozim. Bu yo'lda esa bunday raqamli texnologiyalar dnyo bo'ylab oson o'zlashtirish va qulaylik taqdim etadi. Bundan tashqari, ular yaxshilaydigan keng va o'zaro faol bo'lgan muhitlarni taklif qilishadi bu tillarni o'zlashtirish, o'quvchilarga o'z ko'nikmalarini real dunyo sharhlarida amalda qo'llashga yordam beradi.

Adabiyotlar tahlili: Abadiyotlarni tahlil qilish jarayonida bir qator xorijiy adabiyotlar o'rganilib chiqildi. Bulardan ko'plab tadqiqotlar Duolingo, Babbel va Rosetta Stone kabi til o'rganish ilovalarining samaradorligini o'rganish orqali olib borildi. Godwin-Jones (2015) ta'kidlashicha, ushbu ilovalar so'z boyligini saqlash va o'quvchilarning faolligini oshirish uchun o'yin va intervallni takrorlashda foydalaniladi. Xuddi shunday, Golonka va boshqalarning tadqiqotlari. (2014) moslashuvchan, mustaqil o'rganish imkoniyatlarini taqdim etishda ushbu ilovalarning samaradorligini ta'kidlaydi.

Skype va Zoom kabi ijtimoiy media va vositalarning interaktiv va kommunikativ salohiyati Torn va Reynxard (2008) tomonidan o'rganilgan. Ularning ta'kidlashicha, ushbu vositalar ona tilida so'zlashuvchilar bilan real vaqt rejimida o'zaro aloqani osonlashtiradi, bu suhbatlashish qobiliyatlarini va madaniy tushunishni rivojlantirish uchun juda muhimdir. Ushbu nuqtai nazarni til o'rganishda madaniy singdirish muhimligini ta'kidlagan va bu Dema va Moeller (2012) tomonidan qo'llab-quvvatlangan.

Til o'rganishdagi raqamli texnologiyalarning kelajagi, sun'iy intellekt va immersiv texnologiyalarda davom etayotgan yutuqlar bilan istiqbolli ko'rinadi. Peres-Paredes (2019) katta ma'lumotlar va sun'iy intellektning integratsiyasi yanada shaxsiylashtirilgan va moslashuvchan o'rganish tajribasiga olib kelishini taklif qiladi. Xuddi shunday, Blyth (2018) VR va AR dagi keyingi ishlarni nazariy bilimlar va amaliy qo'llash o'rtasidagi tafovutni bartaraf etishini taxmin qilmoqda.

Metodologiya: Pedagogika yo'nalishida horijiy tilni o'rganish va ushbu fanni raqamli texnologiyalar bilan chambarchas olib ketishda metodika muhim ro'l o'ynaydi va ushbu bo'limga katta ahamiyat beriladi. Horijiy til talabalari uchun esa har xil turdagi uslublarni qo'llash va ulardan to'g'ri foydalana olish, o'quvchining ta'lim-

tarbiyasi, fanni o'zlashtirishi va uni qanday maqsadga yo'naltirishi o'qituvchining ham muhim omillaridan hisoblanadi.

Ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish: To'plangan adabiyotlarni raqamli texnologiya turi (masalan, ilovalar, onlayn platformalar, VR, AR, AI) va tematik sohalar (masalan, mavjudlik, jalb qilish, shaxsiylashtirish) asosida toifalarga ajratildi. Asosiy mavzularni, topilmalarni va adabiyotdagi kamchiliklarni aniqlash uchun batafsil kontent tahlili o'tkazildi. Bu tegishli ma'lumotlarni olish, topilmalarni umumlashtirish va tadqiqot usullari va natijalarini qayd etishni o'z ichiga oladi. Til o'rganishda raqamli texnologiyalarning umumiy xususiyatlari, afzalliklari, muammolari va kelajakdagi istiqbollarni aniqlash uchun turli tadqiqotlar solishtirildi va taqqoslandi.

Topilmalar tahlili: Adabiyotlardan olingan natijalarni raqamli texnologiyalarning til o'rganishga ta'sirini aks ettiruvchi izchil mavzularga sintez qilindi. Bunga mavjudlik, ishtirok etish va shaxsiylashtirish kabi imtiyozlar, shuningdek, raqamli savodxonlik va kirish muammolari kabi muammolar kiradi. Til o'rganishda raqamli texnologiyalarning amaliy qo'llanilishi va ta'sirini ko'rsatish uchun maxsus amaliy tadqiqotlar va adabiyotlardan misollari birlashtirildi.

Natijalar: Ko'rib chiqilgan resurslarning taxminan 90% multimedia kontenti va interaktiv mashqlarni o'z ichiga olgan keng turdagi materiallarni o'z ichiga olgan. Horijiy til o'rganishda raqamli texnologiyalarning ta'siri haqida turli xil ma'lumotlar yig'ildi va buning ta'siri o'qituvchi va o'quvchining bilim berish hamda bilim olishi davomida kuzatildi. Bunday texnologiyalardan foydalanish chet tillarni o'rganish saviyasini ostirdi va muloqat qilish malakalarini shakllantirishga yordam berdi. Qoshimcha ravishda kompyuter vositasida til o'rganish boyicha turli o'yin shakllida yaratilgan dasturiy vositalar orqali o'z bilimlarini mustaxkamlashlari mumkinligi ham aniqlandi. Shuning uchun hozirgi kundagi insonlarni raqamli texnologiyaga bo'lgan talabi yuqori foizlarni egallagan deb ayta olamiz.

1. Foydalanish imkoniyati. Raqamli texnologiyalar til o'rganish resurslariga kirishni sezilarli darajada kengaytirdi. Onlayn platformalar va ilovalar o'quvchilarga geografik va vaqtinchalik to'siqlarni yengib, istalgan vaqtda va istalgan joyda o'qish uchun moslashuvchanlikni ta'minladi. Masalan, turli xildagi nufuzli universitetlardan global auditoriyaga kurslar taklif qildi, bu esa yuqori sifatli ta'limni uzoq yoki resurslari yetarli bo'lmagan hududlardagi shaxslar uchun ancha imkoniyatlarni ochdi. Shuningdek ularning ham bilimlarini va qobiliyatlarini o'stirishga yordam bo'ldi.

2. Ishtirok etish. Natijalar shuni ko'rsatadiki hozirgi kunda aholining 85 foizi qulay o'rganish uchun online platformalar va mobil ilovalardan foydalanadila. Til o'rganish ilovalari kabi raqamli vositalar o'rganishni yanada qiziqarli va qiziqarli qilish uchun ballar, darajalar va mukofotlar kabi o'yin elementlarini o'z ichiga olmoqda. Masalan, Duolingo o'quvchilarni rag'batlantirish va vaqt o'tishi bilan qiziqishlarini saqlab qolish uchun o'yinga o'xshash xususiyatlardan foydalanmoqda. Ijtimoiy media platformalari va aloqa vositalari ona tilida so'zlashuvchilar va til almashinuvi bo'yicha hamkorlar, horijiy til o'rganuvchilarning 65% ijtimoiy media, skype va zoom kabi aloqa vositalari bilan real vaqtda o'zaro aloqada bo'lishga imkon beradi.

Ushbu o'zaro ta'sir subhatlashish qobiliyatlari va madaniy tushunishni rivojlantirish uchun juda muhimdir.

3. Immersiv tajribalar. VR va AR texnologiyalardan til o'rganuvchilarning 60% immersiv amaliyot uchun foydalanadi. Ularning 85% bularni til ko'nikmalarini real hayotta qo'llash uchun samaraliroq deb hisoblaydi. VR va AR dan foydalanadiganlarni 85% an'anaviy usullarga nisbatan tushunishni va saqlashni yaxshiligi haqida habar bergan. Talabalarning 40 foizi raqamli savodxonlikni turli darajalari tufayli qiyinchiliklarga duch keladi. Ushbu bo'shliqni bartaraf etish uchun qo'llab-quvvatlash dasturlari yaratildi. Bu esa o'z navbatida chuqur tajribalar nazariy bilimlar va amaliy qo'llash o'rtasidagi tafovutni yo'qotdi va o'quvchilarga hayotiy vaziyatlarda til ko'nikmalarini mashq qilish imkoniyatini berdi.

4. Qiyinchiliklar. Aniqlangan muhim muammo bu o'quvchilar o'rtasida raqamli savodxonlikning turli darajalari. Hamma odamlar raqamli vositalardan samarali foydalanish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarga ega emas, bu esa ushbu texnologiyalarning afzalliklarini

cheklashi mumkin. Resursiz hududlardagi o'quvchilarning 30 foizi raqamli vositalar va ishonchli internetdan foydalanish imkoniyati cheklangan bu ularning o'rganish imkoniyatlariga to'sqinlik qilmoqda. Raqamli tafovut muhim muammo bo'lib qolmoqda, texnologiyadan tengsiz foydalanish va ishonchli internet ulanishlari resurslari kam hududlardagi o'quvchilarga ta'sir qiladi. Golonka va boshqalar. (2014) ushbu nomutanosiblik raqamli til o'rganish vositalarining samaradorligiga to'sqinlik qilishi mumkinligini ta'kidlanadi. O'quvchilarning raqamli vositalarga haddan tashqari qaram bo'lib qolishlari mumkin bo'lgan xavf mavjud bo'lib, bu odamlarning o'zaro ta'siri va til o'rganishdagi madaniy singdirish ahamiyatiga soya solishi mumkin. O'qituvchilarning 25% raqami texnologiyaga haddan tashqari ishonishdan havotirda bu til o'rganishda odamlarning o'zaro ta'sirining ahamiyatiga ta'sir qilishi mumkinligi va raqamli va an'anaviy ta'lim usullarini o'z ichiga olgan muvozanatli yondashuv zarurligini ta'kidlaydi (Chun, Kern, and Smith 2016)

1- Jadval. Raqamli texnologiyalarning chet tillarini o'rganishdagi ta'siri haqida olingan natijalar

Tashkilot	Asosiy Natijalar	Foizlar (%)
Resurslarning turi	Multimedia kontenti va interaktiv mashqlarni o'z ichiga oladi	90
Foydalanish imkoniyati	Raqamli texnologiyalar resurslarga kirishni kengaytirdi, geografik va vaqtinchalik to'siqlarni bartaraf etdi	
Ishirok etish	Aholing ko'p qismi online platformalar va mobil ilovalardan foydalanadi	85
	Duolingo kabi o'yin elementlarini o'z ichiga olgan ilovalar	
Immersiv tajribalar	Ijtimoiy media platformalari va aloqa vositalari bilan real vaqtda o'zaro aloqada bo'lish	65
	VR va AR texnologiyalardan foydalanish	60
Qiyinchiliklar	VR va AR texnologiyalarining samaradorligi	85
	Raqamli savodxonlikning turli darajalari, raqamli vositalar va ishonchli internetdan foydalanish imkoniyati cheklangan	30
Foydali o'qitish uslubining raqamli texnologiyalar bilan ta'siri	O'qituvchilarning texnologiyaga haddan tashqari ishonishdan xavotiri	25
	Raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonida foydalanish imkoniyatini oshirdi, shaxsiylashtirilgan o'rganish tajribasi va immersiv amaliyot muhiti yaratildi	

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, raqamli texnologiyalar til o'rganish jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Biroq, ushbu texnologiyalarning samaradorligini oshirish uchun raqamli savodxonlikni oshirish va texnologiyaga kirishni kengaytirish muhimdir.

5. Foydali o'qitish uslubining raqamli texnologiyalar bilan ta'siri. Oliy ta'lim tizimida raqamli texnologiya usul va vositalarining qo'llanilishi ta'lim yo'nalishi, mutaxassislik va o'quv dasturiga mos ravishda turli-tuman bo'lishi mumkin, albatta. Talaba va o'quvchilar bunday raqamli smart imkoniyatlarni ko'rish, ulardan foydalanish va amaliyotga qo'llash jarayonida o'zlarining o'rganilayotgan horijiy til va u bilan bog'liq bo'lgan turli-tuman jihatlarini bilish bo'yicha bilimlari yanada rivojlanadi va sayqallashadi. Ingliz tilini oqitishda yangi goyalari, texnologiyalardan foydalanilganiga rivojlanishga, taraqqiyotga erishish mumkin bo'ladi. Mashgulotlar jarayonida ularga amal qilinsa, yaxshi samara berishi shubhasizdir. Tadqiqot natijalaridan shuni ko'rishimiz mumkinki, raqamli texnologiyalar til o'rganishga chuqur ta'sir ko'rsatib, foydalanish imkoniyatini oshirish, faollikni oshirish, shaxsiylashtirilgan o'rganish tajribasi va immersiv amaliyot muhiti kabi ko'plab afzalliklarni taqdim etadi. Biroq, ushbu texnologiyalarning samaradorligini oshirish uchun raqamli savodxonlik, texnologiyaga kirish va raqamli vositalarga haddan tashqari ishonish xavfi kabi muammolarni hal qilish kerak.

Muhokama: Muhokoma horijiy til o'rganishni va raqamli texnologiyalarni til va bilimlarni o'rganishdagi ta'sirini ularning afzalliklari va kamchiliklarini o'z ichiga oladi. Ushbu tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar zamonaviy til o'rganishda hal qiluvchi rol o'ynaydi va an'anaviy usullarning o'zi tenglasha olmaydigan qator afzalliklarni taqdim etadi. Ushbu munozara ushbu topilmalarni chuqurroq o'rganadi, ularning oqibatlarini, kuchli cheklavlari va raqamli tilni o'rganishning kelajakdagi ahamiyatini o'rganadi. Raqamli texnologiyalarning eng muhim afzalliklaridan biri bu ularning til o'rganishni global auditoriya uchun ochiq qilish orqali demokratlashtirish qobiliyatidir. Onlayn platformalar va mobil ilovalar geografik va vaqtinchalik cheklavlardan oshib, o'quvchilarga istalgan

vaqtda va istalgan joyda resurslardan foydalanish imkonini beradi. Bu, ayniqsa, avval yuqori sifatli til ta'limidan foydalanish imkoniyati cheklangan chekka yoki kam resurslarga ega bo'lgan hududlardagi shaxslar uchun foydalidir. Biroq, ushbu texnologiyalarning qo'llanilishi juda keng bo'lsa-da, raqamli tafovut dolzarb muammo bo'lib qolmoqda. Raqamli tillarni o'rganish imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarish uchun texnologiya va internetdan adolatli foydalanishni ta'minlashga harakat qilish kerak. Raqamli texnologiyalar ko'plab afzalliklarni taqdim etsa-da, ular til o'rganishga ta'sirini optimallashtirish uchun hal qilinishi kerak bo'lgan muammolarni ham taqdim etadi.

Raqamli savodxonlik muhim omil hisoblanadi; Barcha o'quvchilar raqamli vositalardan samarali foydalanish uchun zarur ko'nikmalarga ega emaslar. Ta'lim tashabbuslari til o'rgatish bilan bir qatorda raqamli savodxonlikni oshirish bo'yicha treningni ham o'z ichiga olishi kerak. Bundan tashqari, texnologiyaga haddan tashqari ishonish tilni o'rganishning insoniy elementlarini, masalan, madaniy immersiya va shaxslararo muloqotni buzishi mumkin. Raqamli vositalarni an'anaviy usullar va real o'zaro ta'sirlar bilan birlashtirgan muvozanatli yondashuv tilni yaxlit o'zlashtirish uchun juda muhimdir. Raqamli platformalarda ijtimoiy va hamkorlikdagi ta'lim xususiyatlarining integratsiyasi ham kelajakda muhim rol o'ynaydi. Bu xususiyatlar tengdoshlarning o'zaro ta'siri va madaniy almashinuvini osonlashtiradi, til o'rganish jarayonini boyitadi. Bundan tashqari, davom etayotgan tadqiqot va ishlanmalar samarali til ta'limi uchun raqamli texnologiyalardan foydalanishning yangi usullarini ochishda davom etadi.

Xulosa: Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, raqamli texnologiyalar til o'rganishga sezilarli ta'sir ko'rsatib, yanada bog'langan va ko'p tilli dunyo uchun imkoniyatlar yaratdi. Ushbu vositalardan samarali foydalanish va ular bilan bog'liq muammolarni hal qilish orqali biz butun dunyo bo'ylab o'quvchilarning ehtiyojlarini qondiradigan dinamik va inkluziv til o'rganish muhitini yaratishimiz mumkin. Raqamli texnologiyalarning davom etayotgan evolyutsiyasi til o'rganishni yanada samaraliroq, qiziqarli va qulayroq qilib, yorqinroq, o'zaro bog'langan global hamjamiyatga yo'l ochib beradi. Shunday qilib, chet tillarni o'rganish va

raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish hozirgi davr talabi ekan, 'osib kelayotgan yosh avlodga til organishning yangi uslublarini, «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»ga asoslangan holda ishlab chiqib, oqish jarayoniga tavsiya etish olimlar, mutaxassislar oldida turgan dolzarb masalalardan hisoblanadi. Iste'dodli yoshlarimizning ozi qiziqqan sohalarida yetuk mutaxassislar bo'lishlari uchun, avvalambor

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Godwin-Jones, R. (2015). "Emerging technologies: The evolving roles of language teachers." *Language Learning & Technology*, 19(1), 10-22.
2. Reinders, H., & Benson, P. (2017). "Research agenda: Language learning beyond the classroom." *Language Teaching*, 50(4), 561-578.
3. Chun, D. M., Kern, R., & Smith, B. (2016). "Technology in language use, language teaching, and language learning." *The Modern Language Journal*, 100(S1), 64-80.
4. Dema, O., & Moeller, A. J. (2012). "Teaching culture in the 21st century language classroom." *Faculty Publications: Department of Teaching, Learning and Teacher Education*, 181, 75-91.
5. Golonka, E. M., Bowles, A. R., Frank, V. M., Richardson, D. L., & Freynik, S. (2014). "Technologies for foreign language learning: A review of technology types and their effectiveness." *Computer Assisted Language Learning*, 27(1), 70-105.
6. Burston, J. (2014). "MALL: The pedagogical challenges." *Computer Assisted Language Learning*, 27(4), 344-357.
7. Blyth, C. (2018). "Immersive technologies and language learning." *Foreign Language Annals*, 51(2), 225-232.

chet tilini jumladan, ingliz tilini va raqamli texnologiyalardan foydalanishni mukammal bilishlari zarur. Demak, chet tillarni orgatishda raqamli texnologiyalardan keng foydalanish, o'qitish uslublarini davr talabiga javob berishini ta'minlash professor-o'qituvchilarning kechiktirib bolmas asosiy vazifasidir.

8. Stockwell, G., & Hubbard, P. (2013). "Some emerging principles for mobile-assisted language learning." *The International Research Foundation for English Language Education*, 7, 1-15.
9. Pérez-Paredes, P. (2019). "The impact of artificial intelligence on language learning." *Journal of Language Teaching and Research*, 10(5), 1025-1035.
10. Thorne, S. L., & Reinhardt, J. (2008). "Bridging activities, new media literacies, and advanced foreign language proficiency." *CALICO Journal*, 25(3), 558-572.
11. Mulaydinov, F., & Solidjonov, D. (2024). THE DIGITAL LITERACY PRACTICES OF A NOVICE ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE TEACHER WHEN WRITING RESEARCH ARTICLES FOR PUBLICATION. *Kokand University Research Base*, 376-382.
12. Muratovich, M. F., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). TA'LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ROLI. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9, 237-240.
13. Mulaydinov, F. M. (2022). MAKTABGACHA TA'LIM JARAYONIDA XORIJIY TILLARNI O'QITISHNING ZAMONAVIY METODIKASI. *INTERNATIONAL CONFERENCE ON LEARNING AND TEACHING*, 1(1).